

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput VI. Unum esse Deum demonstratur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

CAPUT VI.

Unum esse Deum demonstratur.

SUMMARIUM.

1. 2. Argumentum primum è sacris literis erutum.
3. Argumentum secundum ex innumeris à Deo patratis miraculis.
4. 5. 6. 7. Plurium argumentorum à ratione complexio.
8. 9. 10. 11. Argumentum quartum à gentiliū testimonio, & amenia.

Demonstratur, Deum esse unum.

NOrunt omnes Tertulliani adagium lib. 1. contra Marcionem, *Deus, si unus non est, non est.* Omnia quippe argumenta, quæ probant Dei existentiam, demonstrant quoque unitatem; ut recte animadvertit lib. 2. Theologicorum Dogmatum cap. 1. vir clarissimus Ludovicus Thomassinus. Superaddam tamen, ut id exploratius fiat, momenta quædam ex sacris literis, ex miraculis, ex theologicis rationibus, & ex ipsa gentiliū Theologia, indigitans, ubi possint hæc pleniori doctrina pertractata à studiosis adolescentibus reperiri. Neque hoc loco prætermitto divinas Scripturas, quæ & valent contra Tricheistas, & argumenta suppeditant contra omnes idololatrias validissima.

Momentum 1. è sacris literis erutum.

I. Momentum 1. ex Scriptura.

Divina Scriptura nil frequentius admonet, quam unum esse Deum, non solum Hebraici populi, verum etiam universorum; Huic & propter scriptorum auctoritatem, & propter veracitatem divinam, quæ duo nunc præsupponimus, firmissima habenda est fides: Igitur unus est Deus. Major probatur; etenim Deut. xxxii. v. 39. legitur: *Videte, quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me:* iv. Regum cap. v. v. 15. *Vere scio quod non sit alius Deus in universa terra.* Ps. 17. *Quis Deus præter Deum nostrum?* & 82. *Tu solus altissimus super omnem terram.* II. xxxvii. *Tu es Dominus solus.* I. ad Corinth. cap. viii. v. 4. *Scimus, quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.*

Confirmatur rei eventu.

Neque id solum Scriptura narrat, sed etiam rei eventu confirmat, ratione universi, productione hominis, punitione impiorum, ac præsertim idololatriarum. Nam qui vitulum constatum adoraverunt, cæsi sunt jubente Domino Exodi xxxii. ferè viginta tria millia hominum: sociati idololatriæ Israëlitarum traditi sunt in manus regum terræ, Judic. cap. iii. & è contra ad Deum suum

reversi, fuerunt à Philistiim tyrannide liberati. Perit rex Achab in bello propter cultum idolorum, obiitque Ocholias, consulens Beelzebub Deum Accharon, ut regum narrat historia. Exaltati è contra idolorum eversores Jacob, Moyses, Josue, &c. Et quod enarrat Scriptura, confirmavit posterorum sæculorum historia, ac miserabile fatum Neronis, Diocletiani, Maximiani, Licinii, Juliani Apostatæ, aliorumque, qui idolorum cultum instaurarunt. Si enim dii gentium essent, virtute ac potentia summa pollerent, & potuissent contra Deum Israël salvare eos, qui eorum cultum summopere promovebant; neque ipsis invitis unius Dei religio longe lateque fuisset diffusa. Urget hoc contra Ethnicos argumentum Lact. lib. 2. divin. Institut. cap. 4. Tertul. in Apologetico cap. 26. & S. P. Augustinus in 1. de Civit. Dei cap. 4. ubi deorum vanitatem ostendit, ex quo cultores suos, sibi que addictas civitates, non potuerunt servare.

Respondent gentiles, vel hæc falsa esse, vel similia à suis quoque diis fuisse Responso patrata. Addit Phereponus Animadvers. in Augustini Opera pag. 576. imprudentes videri Patres, qui iis armis uti fuerunt, quæ & Ethnici adversus Christianos tractare poterant.

At prior responsio propellitur ab Augustino lib. x. de Civit. Dei cap. viii. & xvi. Si enim pertinaciter negare velimus historias, nullis libris præbenda erit fides, multo minus Ethnicorum, qui vel Magi fuerunt, vel poætæ, & à suis quoque, ut infra ostendam, despicuntur. Animadversio autem Phereponi impudentissima calumnia est, ac puerilis ratiocinatio. Nam libri Ethnicorum testantur, urbes & cultores idolorum cecidisse diis invitis & contra pugnantibus: sic Ilium eversum invito Neptuno, sic à naufragio liber, & Turni victor Æneas repugnante Junone. Infirma ergo ac nullos hos deos valide Augustinus demonstrat. E contra si Hebræorum, aut Christianorum templa diruta sunt, si in occisione gladii

maçtati fideles, si vera religio ab hostibus perturbata, hæc omnia Deus nosse prædixit, & evenerunt eo permitte ac volente in pœnam impiorum, nominisque sui exaltationem: eo vel maxime quod vera religio crevit inter magna discrimina; idololatria vero nunquam post fata revixit. Perperam itaque in Patres Phereponus debacchatur.

Momentum II. ex innumeris à Deo patratis miraculis.

Idololatrarum punitioni accedunt mirabilia, quæ in sui cultus exaltationem operatus est Deus. Plenæ sunt his sæculorum omnium historiae. Enim vero de Mose in libro Exodi legimus columbrum in virgam, & aquam vertisse in sanguinem, per undas maris rubri populum traduxisse, eo petram percutiente saluberrimam fluxisse aquam, & orante cœlos mannam distillasse. Quæ fecit Josue in transitu Jordanis, atque in expugnatione urbis Jericho, quæ Gedeon in Madianitas, quæ David in Philistæos, quæ Daniel apud Babylonem, quæ denique Machabæorum exercitus contra potentissimum Antiochum, in cæteris Scripturæ libris recensentur. Atque hæc in conspectu idololatrarum pro unius veri Dei cultu fuere perfecta. Servatoris nostri Christi signa ac prodigia in novo habentur testamento: Petri, Pauli, ac Stephani in Actibus Apostolorum; Discipulorum Christi ac Martyrum in Tabulis, & Ecclesiasticis Monumentis. Sufficiat hæc commemoravisse: in libro enim de Angelis ostendam, hæc fieri nisi divina virtute non posse. Ergo cum Deus sit, qui facit mirabilia magna solus, neque inveniri possint miracula perpetrata ab aliquo gentili Numine, prout ostendam infra solvens argumenta Ethnicorum; consequens est unum esse Deum, qui ab Hebræis, & Christi Fidelibus adoratur. Utuntur hoc argumento S. P. Augustinus lib. XXI. de Civit. Dei cap. VIII. alique Patres, nec non Hugo Grotius lib. I. de Verit. Relig. Christi. n. XIII. & lib. IV. num. VIII. Clericus etiam in Hist. Eccl. anno CLVII. num. IX. & X. & in Prolegom. sect. 2. n. XI. & XII. quos propter eos nomino, qui negant, miracula esse veræ Religionis argumentum. Ex Scholasticis vero ad probandam Dei unitatem hoc præsidio utuntur Antonius Boucat. dissert. 2. art. 2. & ex mirabilibus ordinis naturalis satis ingeniose ratiocinatur noster Gaurdi Quæst. I. de subst. Dei art. III. n. 10.

Si dixeris hæc miracula fieri à spiritibus Deorum ministris; Respondeo id quidem verum de pluribus esse, quæ peraguntur ab Angelis, qui sunt ministratorii spiritus. At sola Dei potestate, nutuque hæc efficiunt, sicut in regnis bene constitutis, nihil ministri extra communes leges operantur, nisi unius summi Rectoris arbitratu.

Momentum III. sive plurium argumentorum à ratione complexio.

Comprobat Dei unitatem etiam manifestissima ratio. Primo: Deus est summe magnus: ergo est summe unus. Ita argumentatur Aug. lib. I. de Trinit. cap. 7. Tertullianus in I. adversus Marcionem, & Auctor librorum de Trinit. qui inscribitur Novatianus, Anselmus lib. de Incarnat. cap. 4. & D. Thomas in I. contra Gentes c. 42. Ant. est communis omnium de Deo sensus: consequenter probatur; quoniam hoc est esse summum, par non habere: par autem non habere uni tantum competit: *Duo ergo summa magna quomodo consistent?* inquit Tertullianus.

Præterea: Si plures sunt Dii, vel differunt essentialiter, vel accidentaliter: In Deo neque essentialis, neque accidentaliter differentia potest excogitari: Ergo non sunt plures Dii. Probatur mihi namque differunt essentialiter, id est, quomodo species à specie sub eodem genere distat, perfectio essentialis, quæ in uno est, deerit alteri, & neuter erit summe perfectus: si vero differunt tantum accidentaliter, id est, aut sapientia, aut jurisdictione, aut loco, aut felicitate, neuter erit omnipotens, neuter immensus, neuter beatissimus. Quod si dixeris differre tantum numero, ut plura ejusdem speciei individua, ac tanquam Plato distat à Socrate; vel à se invicem propagati sunt, veluti homo generatur ab homine, vel nullus habet ab altero originem: si propagati sunt à se invicem, is erit primus ac summus, à quo alii ortum habent; quod si à nullo habent originem, erunt plures species, seu naturæ diversæ, reditque prior argumentatio, quam urget in lib. de Trinit. Boetius, Lactantius lib. I. divinarum Institutionum, Petavius lib. I. Theolog. dogm. cap. IV. n. II. Thomassinus lib. 2. cap. I. n. VIII. Instantiam, quam patitur argumentum, petitam ex divinarum Personarum distinctione diluam paullo infra. Reducuntur ad hæc duo genera argumenta omnia ab idea entis à se, infiniti, singularis,

Obiectio cum solutione.

4. Momentum 3.

5. Confirmatio 1.

3. Momentum 2.

laris, omnipotentis, ultimi finis: quæ idcirco omitto, sed rerum multarum cupidus ea adinveniet apud Ægidium, Gibbon, Gonet, & Suaresium, qui hæc planissime enucleant.

6.
Confirmatio 2.

Tertio: Unus est mundus: Ergo unus illius opifex. Consequentia probatur; nam sicut unius regni unus est princeps, ita unius mundi unus debet esse conditor ac rector; aliis non foret universalis Dominus. Quamquam enim sunt in mundo respublicæ, in quibus principantur optimates, unus tamen hanc regiminis formam proposuit, unus jecit urbium fundamenta, ut Athænarum juxta Platonem Pallas, Romæ Quirinus seu Romulus, Patavii, ut fertur, Antenor. Atque si compatiuntur principatus confortium homines, pati non potest summus Deus; illi enim infirmi, & errandi capaces egent alterius consilio ac potentia; Deus autem summe verax ac potens neque consultatione indiget, neque auxilio. Quod si dixeris plures mundos fabricatos esse, vel diversas ejusdem mundi partes à Diis pluribus, subsistit adhuc argumentatio. Nam vel multorum opera ad universas creaturas moliendum erat requisita, vel unus poterat omnes constituere: si poterat unus, cur alios adhibuit? aut necessitate, aut libertate: si necessitate, ergo impotens est, non Deus; si libertate, non sunt igitur plures Dii necessarii. Si autem singulorum opificium requirebatur, consequitur omnes fuisse imbecilles. Vide in oratione contra gentes Athanasium. Atque huc spectat argumentum peti- tum à mundi ordine ac regimine, quod Hieronymus in Epist. ad Rusticum, & Cyprianus in lib. de Vanit. idolor. explicant comparatione apium, gruum, armentorum, & exercituum, quibus omnibus unus est imperator; & Athanasius, eodem loco, exemplo navis, quæ, nisi unus regat clavum, cursum recte non tenet; & citharæ, quæ non edit concentum, nisi unus philarmonicus eam plectro feriat.

7.
Confirmatio 3.

Denique: irrupto semel limine unitatis, innumeri propemodum confurgent Dii; semel enim effusam divinitatem nemo poterit sistere, & cum numerus eo sit perfectior quo major, multitudinis Deorum non erit terminus: Atqui Deos innumeros nullus sibi conscius fatebitur; Ergo neque plures. Argumentum est Tertulliani contra Marcionem: eo utitur noster Gibbon in hac quaest. n. ix. accuratius vero Thomassinus loc. cit. num. vii. & ampliori et-

iam eruditione doctissimus Cardinalis Gotti n. vii. & viii.

Momentum IV. à gentiliū testimoniō, atque idololatrarum amentia.

Auctoritate quoque gentiliū refutatur Polytheismus, cum unum Deum fere omnes scriptores etiam idolis mancipati profiteantur. De Platone, Porphyrio, Jamblichō, Proclo, aliisque hujus sectæ constat, unum statuisse summum Deum, aliorum quidem, sed inferioris sortis, progenitorem. Empedocles, & Antisthenes multos populares Deos, at naturalem unum agnoverunt. De Aristotele, Simplicio, ac universa Peripatetica schola comper- tum est, unicum rerum omnium constituisse principium. Quid senserint Cicero, Varro, Plutarchus, ostendit in præclarissimo opere de civit. Dei Augustinus, & qui in illud commentaria ediderunt, Vives, & Coquæus. Veterum Poëtarum consensum probant Clemens Alexandrinus in Protreptico, Athenagoras, Lactantius, Tertullianus. Hoc argumentum proponunt, quotquot de summo Deo disputationem instituunt, at ornatissima eruditionis copia Gerardus Vossius in 1. de idololatria cap. 2. & Petrus Daniel Huetius in Concordia rationis & fidei lib. 2. num. xiii.

Si reponas longe majorem fuisse numerum illorum, qui plures Deos co- luerunt, ut animadverti initio cap. v. Respondeo horum nullam habendam esse rationem. I. Quia & ipsi unum Deum aliis præesse opinabantur: quem, auctore Plutarcho in Iside & Osiride, incolæ Thebaidos Cneph appellabant; cæteri idololatræ ignorabant, quisnam esset: aut quo nomine vocaretur, si de Ægyptiis loquamur; at si de Romanis, Græcisque, erat iis omnium princeps aut Jupiter, aut Saturnus. Idem fa- tentur omnes gentiles, ut in concilio Carthaginensi sub Cypriano ait Saturninus Confessor, & in Epistolis ad Augustinum Longinianus, & Maximus: idem nota inscriptio Delphici templi EIS EI, *Unus est*, de qua Eusebius lib. 11. Preparat. Evangelicæ cap. 7.: idem oracula Apollinis apud Porphyrium, de quibus Augustinus lib. xix. de civ. Dei cap. 23. idem denique Romani, qui cum Pantheon, id est, Deorum omnium templum, modo Sanctæ Mariæ ad Martyres sacrum, curante Agrippa excitarent, Jovi tamen Victori dicā- runt.

Secun-

8.
Momen- tum 4.

9.
Oppositio- cum solu- tione.

10. **Confirmatio.** Secundo: demus existimasse idololatrias Deos imperio ac virtute pares; eorundem tamen stultitiam certis rationibus comprehendimus. Principio ex hoc ipso capite, quod summae dementiae est, plures Deos inter se aequales excogitare, ut probat Momentum praecedens. Deinde quia si Dii aut erunt boni, aut mali: si boni, servabunt ordinem inter se: si est inter eos ordo, erit unus summus ad cuius praescriptum ceteri erunt colendi; ut nos Angelis & Sanctorum animabus praestamus religiosum obsequium: at vero in hac hypothese Dii non sunt. E contra si mali, non erunt illud summum bonum, quod saepenumero memoravimus. Ulterius gentes cultum flagitiosissimis hominibus vita functis impendunt, impio in fratrem Romulo, ebrioso Baccho, Jovi in patrem sacrilego; imo Arimanio, Cacodamoni, malo Genio, quibus & nunc hostias mactant Indi, Aethiopes, ac Persae. Rursus sacrificia immolant, ut cap. praecedenti diximus, animantibus, quae cum ratione careant, sunt ipsis cultoribus deteriora: multo minus sunt hominibus comparanda sol, luna, astra, elementa, quae nec vivunt, nec sentiunt, longius ab adoratoribus suis distant numina, quae nec subsistunt, & sunt corporum affectiones, ut motio & falsedo maris, valetudo, eventus, cupiditas, quae sub nomine Salariae, Veniliae, Fortunae, Amoris superstitione gentilitas venerabatur. Quis vero dixerit, Deum esse cultore suo inferiorem, dominum servulo, opificem structura sua, auctorem figmento, ac plasmate? Denique extremam gentium stultitiam eadem ipsarum produnt sacrificia, ac ritus; dira praesertim consuetudo idolis humanas victimas, puero- rum quoque ac virginum cruenta immolatione mactandi. Nefanda haec sacra commemorant Lactantius, Plutarchus, Porphyrius, Saubertus. De turpitudine Sacrorum Matris magnae scribit elegantissime S. Pater in VII. de civit. Dei cap. xxv. & xxvi. de placentis conspersis adipe ab Hebraeorum sceminis gentilium more oblati Reginae coeli, ut legitur in Hierem. cap. 44. venustissimus noster Poeta Joannes Baptista Cotta in Adnot. ad Hymnum VII. ubi coeli reginam recte docet esse lunam. Nam (addam haec ad praclarissimum scriptorem, quem honoris causa nomina-

vi.) Hebraei coeli reginam vocant **בעלת**, & a Philone Byblio dicitur **Βελττις**, ab Abydeno vetustissimo scriptore apud Eusebium in fine IX de Praeparat. Evangel. **Βελττις**, Beltis, uxor Beli, & prima regina Assyriorum; qui, ut capite praeced. diximus, in *sole, & luna*, reges suos adorarunt. Atque factae talibus Diis, Deabusque huiusmodi placenta, ac liba satis vesaniam redarguunt superstitionem.

Tria ad haec regerebant pagani. I. Se non colere lapides ac metalla; Sed simulacra, altaria, custodiam ignis & cetera id genus esse immortalium Deorum symbola: ita Celsus apud Origenem lib. VII. II. Aiebant, conficta esse probra de ipsorum Diis enarrata. III. Idola solum sculpta esse ad accersendas aereas potestates.

Verum commenticia sunt haec omnia. Et primum quidem; nam certum est simulacrorum inventores existimasse, Deos esse corporeos, atque ipsis idolis simillimos; aut saltem consecratione ita statuis alligari, ut arbitrentur se carere Diis, cum essent ablata eorum icuncula. Habes exemplum Michae Judicum XVIII. v. 24. & plurima apud Ethnicos de asportatis Penatibus, ne restaurari possent urbes hostium everse. Quapropter siue statuam, siue praesentem Deum dicant se colere, perinde est, ac eodem pacto insanire. Ejus generis est responsio altera; nam Deorum flagitia non nostri scriptores primo commemorarunt, sed Homerus, Varro, Phornutus, & alii: qui si commenticia narrant, erunt ejusdem fursuris Deorum virtutes, nec non Saturni, Jovis, Martis aliorumque Deorum nomina. Atque si falsa sunt, saltem pagani Deorum probra imitantur, ut constat in Terentiana, Eunuchio Act. III. scena v.; & arbitrantur, Deos delectari obscenissimis sacrificiis, quae perstringit ingeniose Augustinus in II. de civit. Dei cap. XXIX. *Et sunt miseris*, ut scribit Cyprianus Epistola II., *religiosa delicta*. Tertiam denique responcionem ita impugnat Athanasius in Orat. contra gentes: *Si haec simulacra facta sunt, ut per ea advocent potestates; cur haec iisdem, quas invocant, potestatibus pluris faciunt? cur iisdem simulacris Dei nomen, & bonorem imponunt, ac praestant? Quod si reponant, se idolis potestates has anteferre, ingeret se iterum prior refutatio.*

II.
Tres ob-
jectiones pa-
ganorum.

Solutio.

CA-